

FINANŠU UN NEFINANŠU RĀDĪTĀJU NOVĒRTĒJUMS UZŅĒMUMA DARBĪBAS IZVĒRTĒŠANĀ

THE ASSESSMENT OF FINANCIAL AND NON-FINANCIAL INDICATORS IN EVALUATING THE PERFORMANCE OF A COMPANY

Inta Kotāne

Mg.oec., Rēzeknes Augstskola, pētniece
Rīgas Starptautiskā Biznesa un Administrācijas augstskola, doktorante
E-pasts: inta@ru.lv, tālr. +371 29415644,
Latvija

Abstract. *In this article the findings of a survey of entrepreneurs' viewpoint are collected. It is carried out with an aim of clarifying the importance of financial and non-financial indicators in evaluating the performance of a company as well as the factors that influence the impartiality of financial and non-financial indicators and the factors that interfere with financial and non-financial analysis of a company. The topicality of this research is based on the reason that many authors have carried out research into the systems of financial and non-financial indicators. However, the arising issues are connected with the practical application because of the lack of unified approach to identifying, classifying, measuring and evaluating indicators of financial activities. This research is based on preceding theoretical work about the uses of financial and non-financial indicators in evaluating the performance of the company.*

The aim of this research is to carry out assessment of the importance of financial and non-financial indicators in evaluating the performance of the company, using the opinion of Latvian entrepreneurs. For this research we used method of online survey, using simple random selection or the method of real random selection.

Keywords: *financial indicators, non-financial indicators, importance, impartiality, interfering factors, evaluation.*

JEL code: *R11, Z19*

Ievads

Uzņēmumos saimnieciskās darbības un finansiālā stāvokļa novērtējumam, kā arī vadības lēmumu pieņemšanai tradicionāli izmanto finanšu rādītājus, kas pamatojas uz uzņēmumu finanšu pārskatu datiem. Mainīgajos ekonomikas attīstības apstākļos veiksmīga uzņēmuma pārvaldīšana nevar paļauties tikai uz finanšu rādītājiem. Tādi nefinanšu darbības rādītāji kā kvalitāte, klientu apmierinātība, inovācijas, tirgus daļa u.c. bieži vien labāk atklāj uzņēmuma ekonomisko stāvokli un izaugsmes perspektīvas, nekā pārskatos atspoguļotie uzņēmuma finanšu rādītāji.

Uzņēmuma darbības novērtēšanu, kura ietver finanšu un nefinanšu darbības rādītājus, pētījuši daudzi autori (Hafeez, 2002; Philips, Louvieris 2005; Lau, Sholihin, 2005; Fernandes u.c., 2006; Prieto, Revila, 2006; Wier

u.c., 2007; *Chen* u.c., 2009; *Cardinaels, van Veen-Dirks*, 2010; *Šobota, Peljhan*, 2012, u.c.), taču pastāv problēmas praktiski pielietot konkrētu rādītāju sistēmu, jo nav vienotas pieejas kā nefinanšu, tā arī finanšu darbības rādītāju identifikācijai, klasifikācijai, mērīšanai un novērtēšanai.

Hopvuds (*Hopwood*, 1972) uzskata, ka finanšu rādītāji ir objektīvāki un samazina nenoteiktību (6.). Viersma (*Wiersma*, 2006) uzskata, ka nefinanšu rādītājiem ir lielāks informatīvais saturs nekā finanšu rādītājiem. Šis apgalvojums balstās uz novērojumiem, ka finanšu rādītāji tikai daļēji atspoguļo pašreizējo vadības rīcības ietekmi. Finanšu rādītāji neparāda šodienas darbības ietekmi, pāiet zināms laiks līdz apkopotie dati tiek izmantoti finanšu darbības uzlabošanai. Nefinanšu rādītāji fiksē šo darbību ietekmi jau krietni agrāk, jo tie daudz tiešāk atspoguļo veikto darbību ietekmi (15., 252.)

Grieķijas zinātnieku grupa (*Cohen*, u.c., 2008) pētīja finanšu un nefinanšu rādītāju savstarpējās sakarības un secināja, ka finanšu rādītāju lielumu nosaka nefinanšu rādītāju secīga ietekme: inovācijas un mācīšanās pozitīvi ietekmē uzņēmuma iekšējos darbības rezultātus, kuri savukārt ietekmē uzņēmuma attiecības ar klientiem un rezultatīvais rādītājs ir uzņēmuma finanšu rādītāji (3.).

Dotā pētījuma ietvaros, ņemot vērā ierobežoto pētījuma apjomu, finanšu un nefinanšu rādītāju un to ietekmējošo faktoru novērtējums tika veikts, pamatojoties uz uzņēmumu aptaujas šādu jautājumu izpēti: finanšu un nefinanšu rādītāju svarīguma novērtējums uzņēmumu darbības izvērtēšanā, uzņēmuma finanšu un nefinanšu rādītāju objektivitāti ietekmējošie faktori un finanšu un nefinanšu analīzes veikšanu traucējošie faktori uzņēmumā

Pētījuma mērķis: veikt finanšu un nefinanšu rādītāju svarīguma novērtējumu uzņēmuma darbības izvērtēšanā, pamatojoties uz Latvijas uzņēmēju viedokli.

Pētījuma mērķa sasniegšanai izvirzīti šādi pētījuma uzdevumi:

- 1) izmantojot uzņēmumu aptaujas rezultātus, novērtēt finanšu un nefinanšu rādītāju svarīgumu uzņēmumu darbības izvērtēšanā un to objektivitāti ietekmējošos faktorus,
- 2) izmantojot uzņēmumu aptaujas rezultātus, raksturot finanšu un nefinanšu rādītāju izmantošanu traucējošos faktorus uzņēmumu darbībā,
- 3) izstrādāt secinājumus un priekšlikumus.

Pētījuma objekts: finanšu un nefinanšu rādītāji.

Pētījumā izmantotas vispārzinātniskās pētījumu metodes: informācijas analīze un sintēze, loģiski – konstruktīvā, datu grupēšanas, apstrāde ar SPSS programmu un grafiskās attēlošanas metodes.

Pētījuma metodoloģija

Dotais praktiskais pētījums pamatojas uz autores iepriekšējiem teorētiskajiem pētījumiem par finanšu un nefinanšu rādītāju pielietošanu uzņēmumu darbības novērtēšanā (Kotane, Kuzmina-Merlino, 2011; 2012; (8.; 9)). Teorētisko atziņu aprobācijai autore izmantoja interneta aptaujas metodi, pielietojot vienkāršās gadījumizlases jeb īsti nejaušās izlase metodi un 2012.g. augustā – septembrī veica 208 Latvijas uzņēmumu aptauju. Aptaujāti tika Latvijas uzņēmēji un uzņēmumu vadošie darbinieki, iekšējās informācijas lietotāji, kuri pieņem dažādus ražošanas un finanšu rakstura lēmumus: uzņēmumu īpašnieki un vadītāji, uzņēmumu struktūrvienību vadītāji, uzņēmumu finanšu nodaļu vadītāji un finanšu nodaļu darbinieki.

Pētījuma dati aptaujas veidā savākti no 208 Latvijas uzņēmumiem ar mērķi izveidot uzņēmuma darbības novērtēšanas rādītāju sistēmu, ar kuras palīdzību uzņēmuma vadītājs varētu kompleksi novērtēt un efektīvi kontrolēt uzņēmuma finansiālo pozīciju pieaugošās konkurences apstākļos. Dotā rādītāju sistēma ietvertu sevī gan noteiktu finanšu rādītāju kopumu, gan arī nefinanšu rādītājus, kas raksturotu uzņēmuma iekšējo potenciālu un nākotnes attīstības iespējas. Pētījuma mērķa sasniegšanai tika noteiktas uzņēmumu aptaujas respondentu grupas atkarībā no respondenta statusa uzņēmumā. Par aptaujas respondentiem tika izvēlēti uzņēmuma iekšējās informācijas lietotāji, kuri pieņem ražošanas un finanšu rakstura lēmumus: uzņēmumu īpašnieki un vadītāji, uzņēmumu struktūrvienību vadītāji, uzņēmumu finanšu nodaļu vadītāji un finanšu nodaļu darbinieki.

Uzņēmumu aptaujas jautājumi tika iedalīti 3 grupās: 1) finanšu plānošana un kontrole uzņēmumā; 2) finanšu pārskatu informācijas objektivitāte un 3) uzņēmuma finanšu un nefinanšu rādītāju novērtēšana. Ņemot vērā pētījuma ierobežoto apjomu, finanšu un nefinanšu rādītāju analīzes loma uzņēmumu darbības novērtēšanā tika veikta, pamatojoties uz aptaujas 3.grupas šādu jautājumu analīzi: finanšu un nefinanšu rādītāju svarīgums uzņēmuma darbības izvērtēšanā, uzņēmuma finanšu un nefinanšu rādītāju objektivitāti ietekmējošie faktori un finanšu un nefinanšu rādītāju analīzi traucējošie faktori uzņēmumā.

Aptaujas jautājumos par finanšu un nefinanšu rādītāju svarīgumu uzņēmuma darbības izvērtēšanā un uzņēmuma finanšu un nefinanšu rādītāju objektivitāti ietekmējošo faktoru novērtējumā tika izmantota 5 punktu Likerta skala ar ranžējumu no 1 („nav svarīgs”) līdz 5 („ārkārtīgi svarīgs”). Atbildot uz jautājumiem par finanšu un nefinanšu rādītāju analīzi traucējošajiem faktoriem respondentiem tika piedāvāts izvēlēties vienu vai vairākas atbildes no piedāvātajiem atbilžu variantiem, vai arī piedāvāt savu atbildes variantu.

Aptaujas rezultāti tika apstrādāti un analizēti, izmantojot SPSS un Excel programmas, nosakot respondentu atbilžu biežumu un īpatsvaru attiecībā uz konkrētiem aptaujas anketas jautājumiem. Respondentu atbildes tika grupētas un analizētas pēc respondenta statusa uzņēmumā un pēc vidējā darbinieku skaita uzņēmumā.

Veicot anketēšanu, autore izvirzīja mērķi saņemt atbildes uz šādiem jautājumiem, kas ir pētījuma pamatjautājumi:

- Kādi ir būtiskākie finanšu rādītāji uzņēmuma darbības izvērtēšanā?
- Kādi ir būtiskākie nefinanšu rādītāji uzņēmuma darbības izvērtēšanā?
- Kādi faktori ietekmē finanšu un nefinanšu rādītāju objektivitāti
- Kādi faktori apgrūtina finanšu un nefinanšu analīzes veikšanu uzņēmumā?

Pētījuma rezultāti

Latvijas uzņēmumu aptaujas respondentu raksturojums liecina, ka pēc respondenta statusa uzņēmumā lielāko īpatsvaru veidoja uzņēmuma īpašnieki (47,1%) (1.tab.)

Uzņēmumu kategorijas (mikrouzņēmums, mazs uzņēmums, vidējs uzņēmums vai liels uzņēmums) noteikšanai kā viens no kritērijiem tika izmantots vidējais darbinieku skaits uzņēmumā. Pēc vidējo darbinieku skaita uzņēmumā lielāko īpatsvaru aptaujas respondentu struktūrā veidoja uzņēmumi ar darbinieku skaitu no 1 līdz 9 (55,3%). Latvijas uzņēmumu aptaujas respondentu struktūrā lielāko īpatsvaru pēc pamatdarbības nozares sastādīja vairumtirdzniecība un mazumtirdzniecība; automobiļu un motociklu remonts (24,5%), pēc uzņēmumu dibināšanas gada – uzņēmumi, kas dibināti laika periodā no 1994.g. līdz 2000.g. (23,1%), pēc uzņēmumu apgrozījuma pēdējā pārskata gadā – uzņēmumi ar neto apgrozījumu no 10 001 līdz 70 000 LVL (30,3%).

Kopumā aptaujas respondentiem uzņēmumos ir dažādi statusi, tiek pārstāvēti uzņēmumi ar dažādām uzņēmumu pamatdarbības nozarēm, atšķirīgiem uzņēmumu dibināšanas gadiem, dažādu vidējo darbinieku skaitu uzņēmumā un uzņēmumu neto apgrozījuma apjomiem.

Autores iepriekšējie pētījumi, pamatojoties uz uzņēmumu aptaujas rezultātiem, liecina, ka regulāra finanšu rādītāju analīze tiek veikta 54,3% uzņēmumu. Nefinanšu rādītāju analīzi regulāri veic tikai 31,7% uzņēmumu, bet lielākais īpatsvars no respondentiem atbildēja, ka to dara atsevišķos gadījumos (39,9%). Finanšu rādītāju analīze netiek veikta 5,8% uzņēmumos un nefinanšu rādītāju analīze - 8,7% uzņēmumu (7., 97.).

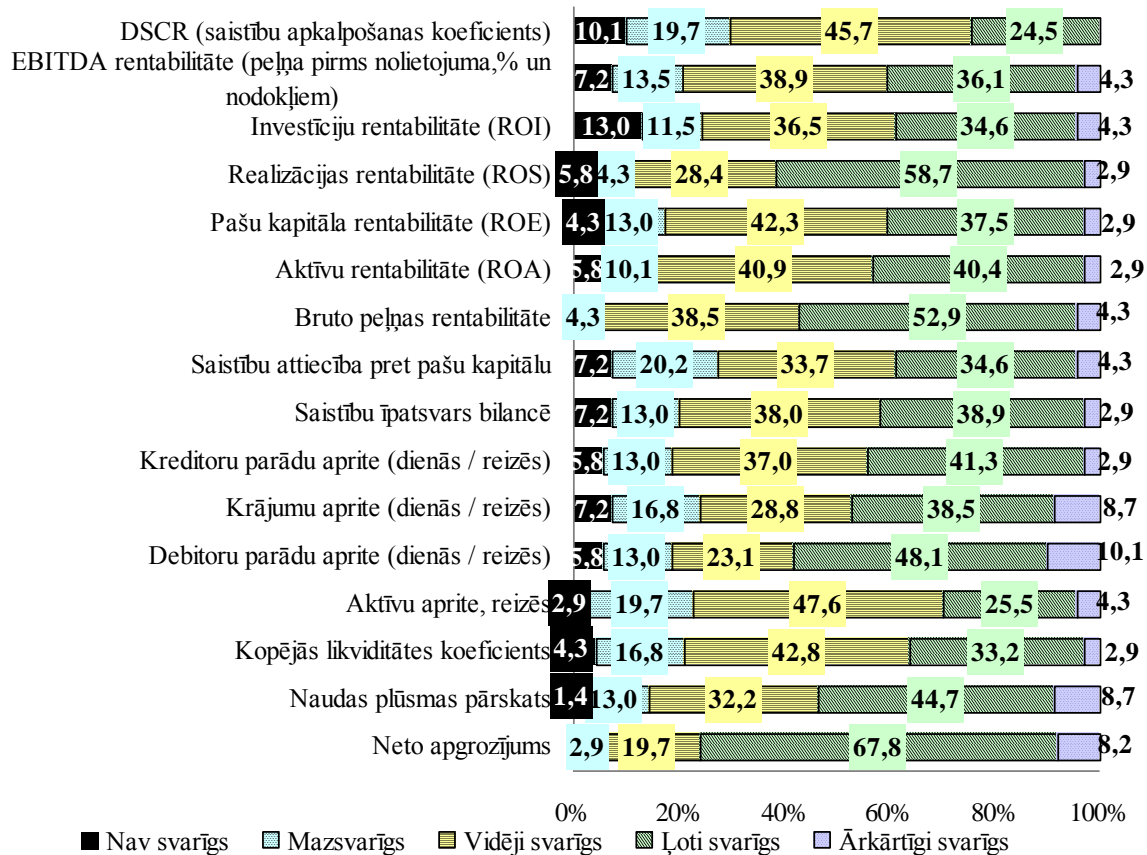
Latvijas uzņēmumu aptaujas respondentu raksturojums,
n=208, 2012.gads, %
(autores sastādīta tabula)

<i>Respondenta statuss uzņēmumā</i>		<i>Uzņēmuma pamatdarbības nozare</i>	
Uzņēmuma īpašnieks	47,1	(A) Lauksaimniecība, mežsaimniecība un zivsaimniecība	10,1
Uzņēmuma vadītājs	24,5	(B) Ieguves rūpniecība un karjeru izstrāde	5,8
Uzņēmuma struktūrvienības vadītājs	4,3	C) Apstrādes rūpniecība	15,9
Uzņēmuma finanšu nodaļas vadītājs	11,5	(F) Būvniecība	8,7
Uzņēmuma finanšu nodaļas darbinieks	12,5	G) Vairumtirdzn. un mazumtirdzniecība; automobiļu un motociklu remonts	24,5
Kopā:	100,0	(S) Citi pakalpojumi	14,9
Vidējais darbinieku skaits uzņēmumā		(M) Profesionālie, zinātniskie un tehniskie pakalpojumi	5,8
1 - 9 nodarbinātie	55,3	Citas nozares	14,4
10 - 49 nodarbinātie	28,8	Kopā:	100,0
50 - 249 nodarbinātie	14,4		
Vairāk nekā 250 nodarbinātie	1,4	Kopā:	100,0
Kopā:	100,0		
		Uzņēmuma dibināšanas gads	
Uzņēmuma apgrozījums pēdējā pārskata gadā		Pirms 1991	10,1
Mazāk nekā 10 000 LVL	13,9	1991 - 1993	21,6
10 001 - 70 000 LVL	30,3	1994 - 2000	23,1
70 001 - 200 000 LVL	18,3	2001 - 2007	18,8
200 001 - 500 000 LVL	8,7	2007 - 2010	16,8
Vairāk nekā 500 000 LVL	28,8	Pēc 2010	9,6
Kopā:	100,0	Kopā:	100,0

Var secināt, ka uzņēmumu darbības izvērtēšanā lielāka loma ir finanšu rādītāju analīzei nekā nefinanšu rādītāju analīzei.

Vērtējot finanšu un nefinanšu rādītāju analīzes svarīgumu uzņēmumos dominēja nenoteikti viedokļi. Attiecībā uz finanšu rādītāju analīzi, atbilde „grūti pateikt” bija 44,7% respondentu un attiecībā uz nefinanšu rādītāju analīzi, atbilde „nedomāju, ka svarīga” – 52,4% respondentu. Kopumā var secināt, ka tikai 14,5% respondentu uzskata, ka finanšu rādītāju analīze ir ļoti svarīga vai svarīga. Nefinanšu rādītāju analīzi par ļoti svarīgu vai svarīgu uzskata 27,4% respondentu (7., 98.).

Novērtējot finanšu rādītāju svarīgumu uzņēmuma darbības izvērtēšanā, augstāks kopējais vērtējums – „ļoti svarīgi” un „ārkārtīgi svarīgi” bija šādiem finanšu rādītājiem: neto apgrozījumam (76%), realizācijas rentabilitātei (61,6%) un debitoru parādu aprītei (58,2%) (1.att.).

1.attēls. Finanšu rādītāju svarīgums uzņēmuma darbības izvērtēšanā, n=208, 2012.gads, %
(autores izveidots attēls)

Vērtējot finanšu rādītājus kā „nav svarīgs” un „mazsvarīgs”, augstāku kopējo vērtējumu veidoja šādi finanšu rādītāji: DSCR (saistību apkalpošanas koeficients) (29,8%), saistību attiecība pret pašu kapitālu (27,4%) un investīciju rentabilitāte (24,5%).

Finanšu rādītāju vidējā svarīguma novērtējums uzņēmuma darbības izvērtēšanā (vērtēšanas skala no 1 līdz 5, kur 1=nav svarīgs un 5=ārkārtīgi svarīgs) liecina, ka respondenti visaugstāk novērtēja neto apgrozījumu (3,78), bruto peļņas rentabilitāti (3,57) un realizācijas rentabilitāti (3,49). Zemākais novērtējums bija investīciju rentabilitātes rādītājam (3,06) un DSCR (saistību apkalpošanas koeficientam) (2,85) (2.tab.)

2.tabula

Finanšu rādītāju vidējais svarīgums* uzņēmumu darbības izvērtēšanā,
n=208, 2012.gads, %
(autores sastādīta tabula)

Finanšu rādītāji	Kopējie vidējie vērtējumi	Respondenta statuss uzņēmumā					Vidējais darbinieku skaits uzņēmumā			
		Uzņēmuma īpašnieks	Uzņēmuma vadītājs	Uzņēmuma strukturālās vienības vadītājs	Uzņēmuma finanšu nodaļas vadītājs	Uzņēmuma finanšu nodaļas darbinieks	1 – 9 darbinieki	10 – 49 darbinieki	50 – 249 darbinieki	Vairāk nekā 250 nodarbinātie
Neto apgrozījums	3,78	3,78	3,71	3,00	4,13	3,92	3,82	3,65	3,90	4,00
Naudas plūsmas pārskats	3,46	3,37	3,65	3,67	3,25	3,58	3,26	3,75	3,80	2,00
Kopējās likviditātes koeficients	3,13	2,97	3,24	3,67	3,63	2,92	2,85	3,40	3,60	4,00
Aktīvu aprīte, reizēs	3,09	2,98	2,82	3,33	3,63	3,42	2,90	3,30	3,40	3,00
Debitoru parādu aprīte (dienās / reizēs)	3,44	3,27	3,41	4,00	3,75	3,65	3,22	3,65	3,90	3,00
Krājumu aprīte (dienās / reizēs)	3,25	3,05	3,35	3,67	3,88	3,04	3,03	3,40	3,80	3,00
Kreditoru parādu aprīte (dienās / reizēs)	3,23	3,23	2,94	4,00	3,75	3,00	3,15	3,10	3,70	4,00
Saistību īpatsvars bilancē	3,17	3,00	3,12	3,33	4,00	3,12	2,95	3,30	3,70	4,00
Saistību attiecība pret pašu kapitālu	3,09	3,00	2,88	3,33	3,63	3,23	2,92	3,20	3,40	4,00
Bruto peļņas rentabilitāte	3,57	3,66	3,35	3,67	3,88	3,35	3,49	3,65	3,70	4,00
Aktīvu rentabilitāte (ROA)	3,25	3,18	3,18	3,67	3,63	3,12	3,13	3,30	3,50	4,00
Pašu kapitāla rentabilitāte (ROE)	3,22	3,24	3,06	3,33	3,38	3,23	3,16	3,15	3,50	4,00
Realizācijas rentabilitāte (ROS)	3,49	3,48	3,41	3,33	3,88	3,35	3,41	3,45	3,80	4,00
Investīciju rentabilitāte (ROI)	3,06	2,97	3,18	3,67	3,38	2,65	3,00	3,05	3,20	4,00
EBITDA rentabilitāte (peļņa pirms nolietojuma, % un nodokļiem)	3,17	3,07	3,24	3,67	3,50	2,92	3,12	3,05	3,50	4,00
DSCR (saistību apkalpošanas koeficients)	2,85	2,85	2,82	3,33	3,13	2,46	2,67	2,90	3,40	3,00

* vērtēšanas skala no 1 līdz 5, kur 1=nav svarīgs, 5=ārkārtīgi svarīgs

Finanšu rādītāju vidējā svarīguma uzņēmuma darbības izvērtēšanā detalizētākai izpētei autore analizēja finanšu rādītāju svarīgumu uzņēmuma darbības izvērtēšanā pēc respondenta statusa uzņēmumā un pēc vidējā darbinieku skaita uzņēmumā.

Apkopojot finanšu rādītāju augstākos vidējos vērtējumus pēc uzņēmumu aptaujas dalībnieku respondentu statusa uzņēmumā, ņemot 3 augstākos vērtējumus katrā grupā, kā arī atsevišķu rādītāju vienādos vidējos vērtējumus, svarīgākie finanšu rādītāji uzņēmuma darbības izvērtēšanā ir šādi:

- neto apgrozījums (4 no 5 aptaujas respondentu grupām (uzņēmumu īpašnieki, uzņēmumu vadītāji, uzņēmumu finanšu nodaļu vadītāji un uzņēmumu finanšu nodaļu darbinieki));
- naudas plūsmas pārskats un debitoru parādu aprīte (3 no 5 aptaujas respondentu grupām (uzņēmumu vadītāji, uzņēmumu struktūrvienību vadītāji un uzņēmumu finanšu nodaļu darbinieki));
- bruto peļņas rentabilitāte (3 no 5 aptaujas respondentu grupām (uzņēmumu īpašnieki, uzņēmumu struktūrvienību vadītāji un uzņēmumu finanšu nodaļu vadītāji));
- realizācijas rentabilitāte (3 no 5 aptaujas respondentu grupām (uzņēmumu īpašnieki, uzņēmumu vadītāji un uzņēmumu finanšu nodaļu vadītāji)).

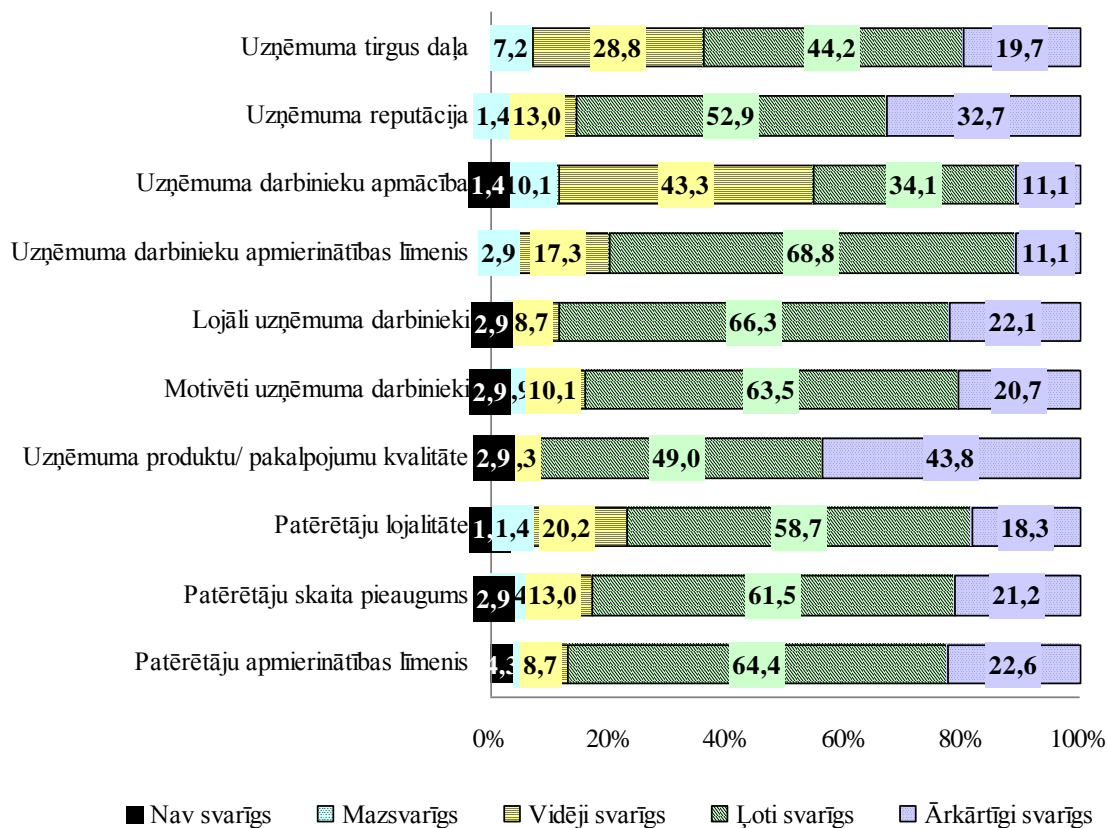
Vērtējot finanšu rādītāju vidējo svarīgumu uzņēmuma darbības izvērtēšanā pēc vidējā darbinieku skaita uzņēmumā un ņemot 3 augstākos vērtējumus katrā grupā, kā arī atsevišķu rādītāju vienādos vidējos vērtējumus, svarīgākie finanšu rādītāji uzņēmuma darbības izvērtēšanā ir šādi:

- neto apgrozījums un bruto peļņas rentabilitāte (visās aptaujas respondentu grupās);
- realizācijas rentabilitāte (3 no 4 aptaujas respondentu grupām (1-9 darbinieki, 50-249 darbinieki un vairāk nekā 250 darbinieki));
- naudas plūsmas pārskats un debitoru parādu aprīte (2 no 4 aptaujas respondentu grupām (10-49 darbinieki un 50 – 249 darbinieki));
- kreditoru parādu aprīte un saistību īpatsvars bilancē (2 no 4 aptaujas respondentu grupām (50 – 249 darbinieki un vairāk nekā 250 darbinieki)).

Var secināt, ka svarīgākie finanšu rādītāji uzņēmuma darbības izvērtēšanā pēc to vidējiem vērtējumiem ir neto apgrozījums, naudas plūsmas pārskats, debitoru parādu aprīte, bruto peļņas rentabilitāte un realizācijas rentabilitāte.

Vērtējot nefinanšu rādītāju svarīgumu uzņēmuma darbības izvērtēšanā, augstāks kopējais vērtējums – „ļoti svarīgi” un „ārkārtīgi svarīgi” bija šādiem nefinanšu rādītājiem: uzņēmuma produktu/ pakalpojumu kvalitātei (92,8%), lojāliem uzņēmuma darbiniekiem (88,4%) un patērētāju apmierinātības līmenim (87%) (2.att.).

2.attēls. Nefinanšu rādītāju svarīgums uzņēmuma darbības novērtēšanā, n=208, 2012.gads, %
(autores izveidots attēls)

Vērtējot nefinanšu rādītājus kā „nav svarīgs” un „mazsvarīgs”, augstāku kopējo vērtējumu veidoja šādi nefinanšu rādītāji: jaunu produktu/pakalpojumu izstrādāšana (11,5%) un uzņēmuma darbinieku apmācība (11,5%).

Nefinanšu rādītāju vidējā svarīguma novērtējums uzņēmuma darbības izvērtēšanā liecina, ka respondenti visaugstāk novērtēja uzņēmuma produktu/pakalpojumu kvalitāti (4,31), uzņēmuma reputāciju (4,17) un lojālus uzņēmuma darbiniekus (4,05). Zemākais novērtējums bija uzņēmuma darbinieku apmācībai (3,43) un jaunu produktu/pakalpojumu izstrādāšanai (3,71) (3.tab.).

Jāuzsver, ka respondenti vidēji (5 ballu vērtēšanas skalā) augstāk novērtēja nefinanšu rādītāju svarīgumu uzņēmumu darbības novērtēšanā (no 4,31 līdz 3,43) salīdzinot ar finanšu rādītāju svarīgumu uzņēmumu darbības novērtēšanā (no 3,78 līdz 2,85).

Nefinanšu rādītāju vidējā svarīguma uzņēmuma darbības izvērtēšanā detalizētākai izpētei autore analizēja nefinanšu rādītāju svarīgumu pēc respondenta statusa uzņēmumā un pēc vidējā darbinieku skaita uzņēmumā.

3.tabula

Nefinanšu rādītāju vidējais svarīgums* uzņēmuma darbības izvērtēšanā
n=208, 2012.gads, %
(autores sastādīta tabula)

	Kopējie vidējie vērtējumi	Respondenta statuss uzņēmumā					Vidējais darbinieku skaits uzņēmumā			
		Uzņēmuma īpašnieks	Uzņēmuma vadītājs	Uzņēmuma struktūrvienības vadītājs	Uzņēmuma finanšu nodaļas vadītājs	Uzņēmuma finanšu nodaļas darbinieks	1 – 9 cilvēki	10 – 49 cilvēki	50 – 249 cilvēki	Vairāk nekā 250 nodarbinātie
Patērētāju apmierinātības līmenis	4,01	3,93	4,18	4,00	4,13	3,88	4,17	3,70	4,00	4,00
Patērētāju skaita pieaugums	3,97	3,96	4,00	4,00	4,00	3,88	4,10	3,75	3,90	4,00
Patērētāju lojalitāte	3,91	3,93	3,76	4,33	3,63	4,23	4,04	3,80	3,70	3,00
Uzņēmuma produktu/ pakalpojumu kvalitāte	4,31	4,36	4,29	4,33	4,38	4,08	4,43	4,00	4,40	5,00
Motivēti uzņēmuma darbinieki	3,96	3,93	4,06	4,33	3,75	3,96	4,01	3,90	3,80	5,00
Lojāli uzņēmuma darbinieki	4,05	3,87	4,24	4,33	4,13	4,19	4,14	3,90	4,00	4,00
Uzņēmuma darbinieku apmierinātības līmenis	3,88	3,84	3,94	4,33	3,75	3,88	3,99	3,70	3,80	4,00
Jaunu produktu/ pakalpojumu izstrādāšana	3,71	3,63	3,76	4,33	3,75	3,65	3,77	3,75	3,50	3,00
Uzņēmuma darbinieku apmācība	3,43	3,47	3,41	4,33	3,13	3,31	3,57	3,25	3,30	3,00
Uzņēmuma reputācija	4,17	4,09	4,29	4,33	4,00	4,31	4,30	4,00	4,00	4,00
Uzņēmuma tirgus daļa	3,76	3,74	3,65	4,00	3,88	3,88	3,86	3,65	3,70	3,00

* vērtēšanas skala no 1 līdz 5, kur 1=nav svarīgs, 5=ārkārtīgi svarīgs

Apkopojot nefinanšu rādītāju augstākos vidējos vērtējumus pēc uzņēmumu aptaujas dalībnieku respondentu statusa uzņēmumā, ņemot 3 augstākos vērtējumus katrā grupā, kā arī atsevišķu rādītāju vienādos

vidējos vērtējumus, svarīgākie nefinanšu rādītāji uzņēmuma darbības izvērtēšanā ir šādi:

- uzņēmuma reputācija (visās aptaujas respondentu grupās);
- patērētāju apmierinātības līmenis un uzņēmuma produktu/pakalpojumu kvalitāte (4 no 5 aptaujas respondentu grupām (uzņēmumu īpašnieki, uzņēmumu vadītāji, uzņēmumu struktūrvienību vadītāji un uzņēmumu finanšu nodaļu vadītāji));
- patērētāju skaita pieaugums (2 no 5 aptaujas respondentu grupām (uzņēmumu struktūrvienību vadītāji un uzņēmumu finanšu nodaļu vadītāji));
- lojāli uzņēmuma darbinieki (2 no 5 aptaujas respondentu grupām (uzņēmumu vadītāji un uzņēmumu struktūrvienību vadītāji)).

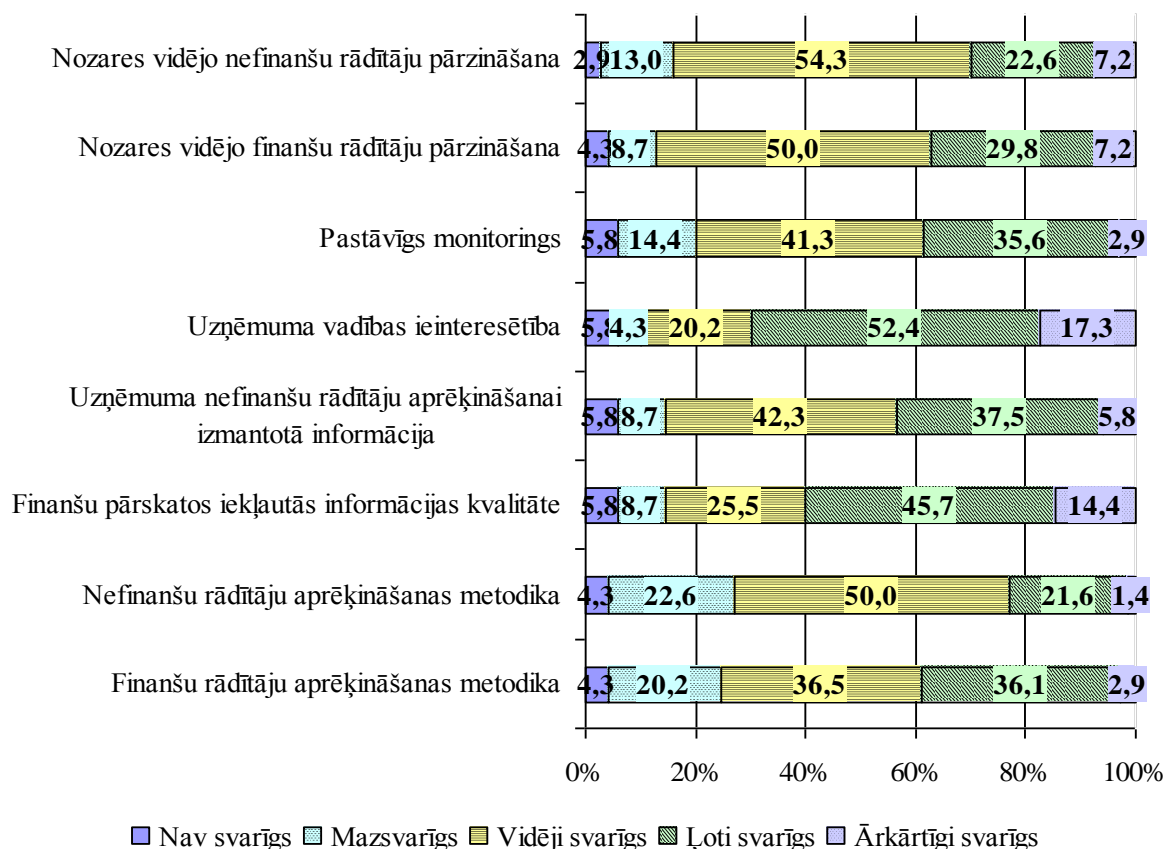
Vērtējot nefinanšu rādītāju vidējo svarīgumu uzņēmuma darbības izvērtēšanā pēc vidējā darbinieku skaita uzņēmumā, ņemot 3 augstākos vērtējumus katrā grupā, kā arī atsevišķu rādītāju vienādos vidējos vērtējumus, svarīgākie nefinanšu rādītāji uzņēmuma darbības izvērtēšanā ir šādi:

- uzņēmuma reputācija un uzņēmuma produktu/pakalpojumu kvalitāte (visās aptaujas respondentu grupās);
- patērētāju apmierinātības līmenis (3 no 4 aptaujas respondentu grupām (1-9 darbinieki, 50-249 darbinieki un vairāk nekā 250 darbinieki));
- lojāli uzņēmuma darbinieki (3 no 4 aptaujas respondentu grupām (10-49 darbinieki, 50-249 darbinieki un vairāk nekā 250 darbinieki));
- patērētāju skaita pieaugums (2 no 4 aptaujas respondentu grupām (50-249 darbinieki un vairāk nekā 250 darbinieki));
- patērētāju lojalitāte un motivēti uzņēmuma darbinieki (2 no 4 aptaujas respondentu grupām (10-49 darbinieki un vairāk nekā 250 darbinieki));

Var secināt, ka svarīgākie nefinanšu rādītāji uzņēmuma darbības izvērtēšanā pēc to vidējiem vērtējumiem ir uzņēmuma reputācija, uzņēmuma produktu/pakalpojumu kvalitāte, patērētāju apmierinātības līmenis, patērētāju lojalitāte, patērētāju skaita pieaugums un lojāli uzņēmuma darbinieki.

Autores iepriekšējie pētījumu, pamatojoties uz uzņēmumu aptaujas rezultātiem, liecina, ka, veicot finanšu rādītāju analīzi, 38,9% uzņēmumu pamatojas uz uzņēmumos izstrādātu metodiku, bet nefinanšu rādītāju analīzē tiek izmantots mainīgs rādītāju kopums (43,8%) (7., 99.)

Respondenti, vērtējot finanšu un nefinanšu rādītāju objektivitāti ietekmējošos faktoros, kā „ļoti svarīgi” un „svarīgi” atzīmēja uzņēmuma vadības ieinteresētību (69,7%), finanšu pārskatos iekļautās informācijas kvalitāti (60,1%) un uzņēmuma nefinanšu rādītāju aprēķināšanai izmantoto informāciju (43,3%) (3.att.).

3.attēls. Finanšu un nefinanšu rādītāju objektivitāti ietekmējošie faktori, n=208, 2012.gads, %
(autores izveidots attēls)

Finanšu un nefinanšu rādītāju objektivitāti ietekmējošo faktoru augstākie vidējie vērtējumi atbilst iepriekšminētajiem faktoriem: uzņēmuma vadības ieinteresētība (3,71), finanšu pārskatos iekļautās informācijas kvalitāte (3,54) un uzņēmuma nefinanšu rādītāju aprēķināšanai izmantotā informācija (3,29).

Vērtējot finanšu un nefinanšu rādītāju objektivitāti ietekmējošos faktoros kā „nav svarīgs” un „mazsvarīgs”, augstāku kopējo vērtējumu veidoja šādi faktori: nefinanšu rādītāju aprēķināšanas metodika (26,9%) un finanšu rādītāju aprēķināšanas metodika (24,5%).

Finanšu un nefinanšu rādītāju objektivitāti ietekmējošo faktoru detalizētākai izpētei autore analizēja finanšu un nefinanšu rādītāju objektivitāti ietekmējošos faktoros pēc respondenta statusa uzņēmumā un pēc vidējā darbinieku skaita uzņēmumā (4.tab.).

Finanšu un nefinanšu rādītāju objektivitāti* ietekmējošo faktoru vidējais
vērtējums, n=208, 2012.gads, %
(autores sastādīta tabula)

	Kopējie vidējie vērtējumi	Respondenta statuss uzņēmumā					Vidējais darbinieku skaits uzņēmumā			
		Uzņēmuma īpašnieks	Uzņēmuma vadītājs	Uzņēmuma struktur- vienības vadītājs	Uzņēmuma finanšu nodaļas vadītājs	Uzņēmuma finanšu nodaļas darbinieks	1 - 9 cilvēki	10 - 49 cilvēki	50 - 249 cilvēki	Vairāk nekā 250 nodarbinātie
Finanšu rādītāju aprēķināšanas metodika	3,13	2,94	3,35	2,67	3,25	3,46	3,08	3,15	3,20	4,00
Nefinanšu rādītāju aprēķināšanas metodika	2,93	2,88	3,12	3,00	2,75	2,92	2,90	3,00	2,80	4,00
Finanšu pārskatos iekļautās informācijas kvalitāte	3,54	3,27	3,76	4,00	3,88	3,69	3,38	3,65	3,80	5,00
Uzņēmuma nefinanšu rādītāju aprēķināšanai izmantotā informācija	3,29	3,09	3,53	4,33	3,25	3,23	3,16	3,35	3,60	4,00
Uzņēmuma vadības ieinteresētība	3,71	3,54	3,65	4,00	4,38	3,77	3,66	3,65	3,90	5,00
Pastāvīgs monitorings	3,15	2,87	3,41	4,00	3,25	3,35	2,89	3,55	3,40	3,00
Nozares vidējo finanšu rādītāju pārzināšana	3,27	3,14	3,24	4,33	3,50	3,23	3,10	3,55	3,30	4,00
Nozares vidējo nefinanšu rādītāju pārzināšana	3,18	3,14	3,18	4,33	3,25	2,88	3,04	3,35	3,30	4,00

* vērtēšanas skala no 1 līdz 5, kur 1=nav svarīgs, 5=ārkārtīgi svarīgs

Apkopojot finanšu un nefinanšu rādītāju objektivitāti ietekmējošos faktorus pēc uzņēmumu aptaujas dalībnieku respondentu statusa uzņēmumā, ņemot 3 augstākos vērtējumus katrā grupā, kā arī atsevišķu rādītāju vienādos vidējos vērtējumus, svarīgākie finanšu un nefinanšu rādītāju objektivitāti ietekmējošie faktori ir šādi:

- finanšu pārskatos iekļautās informācijas kvalitāte un uzņēmuma vadības ieinteresētība (visās aptaujas respondentu grupās);
- nozares vidējo finanšu rādītāju pārzināšana (3 no 5 aptaujas respondentu grupām (uzņēmumu īpašnieki, uzņēmumu

struktūrvienību vadītāji un uzņēmumu finanšu nodaļu vadītāji));

- pastāvīgs monitorings (2 no 5 aptaujas respondentu grupām (uzņēmumu vadītāji un uzņēmumu struktūrvienību vadītāji));
- nozares vidējo nefinanšu rādītāju pārzināšana (2 no 5 aptaujas respondentu grupām (uzņēmumu īpašnieki un uzņēmumu struktūrvienību vadītāji).

Vērtējot finanšu un nefinanšu rādītāju objektivitāti ietekmējošos faktoros pēc vidējā darbinieku skaita uzņēmumā, ņemot 3 augstākos vērtējumus katrā grupā, kā arī atsevišķu rādītāju vienādos vidējos vērtējumus, svarīgākie finanšu un nefinanšu rādītāju objektivitāti ietekmējošie faktori ir šādi:

- finanšu pārskatos iekļautās informācijas kvalitāte, uzņēmuma vadības ieinteresētība un uzņēmuma nefinanšu rādītāju aprēķināšanai izmantotā informācija (visās aptaujas respondentu grupās);
- pastāvīgs monitorings, nozares vidējo finanšu rādītāju pārzināšana un nozares vidējo nefinanšu rādītāju pārzināšana (2 no 4 aptaujas respondentu grupām (10-49 darbinieki un vairāk nekā 250 darbinieki)).

Var secināt, ka svarīgākie finanšu un nefinanšu rādītāju objektivitāti ietekmējošie faktori pēc to vidējiem vērtējumiem ir finanšu pārskatos iekļautās informācijas kvalitāte, uzņēmuma vadības ieinteresētība, pastāvīgs monitorings, nozares vidējo finanšu rādītāju pārzināšana un nozares vidējo nefinanšu rādītāju pārzināšana.

Respondenti, vērtējot finanšu rādītāju analīzes veikšanu traucējošos faktoros uzņēmumā, kā galvenos minēja šādus: uzņēmumā nav izstrādāta finanšu rādītāju aprēķināšanas metodika, jo līdz šim tas nebija aktuāli, nebija vajadzības (25,5%) un to, ka analīzes veikšanas funkcijas nav deleģētas nevienam darbiniekam (25,5%).

Kā galvenos faktoros, kas traucē izmantot nefinanšu rādītājus uzņēmuma darbības izvērtēšanā respondenti atzīmēja: analīzes veikšanas funkcijas nav deleģētas nevienam darbiniekam (26,9%) un uzņēmumā nav izstrādāta nefinanšu rādītāju aprēķināšanas metodika, jo līdz šim tas nebija aktuāli, nebija vajadzības (23,9%).

Tātad traucējošie faktori finanšu un nefinanšu rādītāju izmantošanai uzņēmuma darbības izvērtēšanā ir finanšu/nefinanšu rādītāju aprēķināšanas metodikas trūkums uzņēmumos un tas, ka uzņēmumos analīzes funkcijas nav deleģētas nevienam darbiniekam.

Praktiskais pētījums ir sākuma stadijā un tā rezultāti tiks izmantoti veicot tālākos pētījumus. Pētījuma noslēgumā tiks izstrādāta uzņēmuma darbības novērtēšanas rādītāju sistēma, kura dos iespēju uzņēmuma vadītājam kompleksi novērtēt un efektīvi kontrolēt uzņēmuma darbību.

Secinājumi

Pamatojoties uz aptaujā noskaidroto Latvijas uzņēmēju viedokli, ir izdarīti šādi secinājumi:

1. Svarīgākie finanšu rādītāji uzņēmuma darbības izvērtēšanā ir šādi:
  - pēc uzņēmumu aptaujas dalībnieku respondentu statusa uzņēmumā: neto apgrozījums, naudas plūsmas pārskats, debitoru parādu aprīte, bruto peļņas rentabilitāte un realizācijas rentabilitāte;
  - pēc vidējā darbinieku skaita uzņēmumā: neto apgrozījums, bruto peļņas rentabilitāte, realizācijas rentabilitāte, naudas plūsmas pārskats, debitoru parādu aprīte, kreditoru parādu aprīte un saistību īpatsvars bilancē.
2. Svarīgākie nefinanšu rādītāji uzņēmuma darbības izvērtēšanā ir šādi:
  - pēc uzņēmumu aptaujas dalībnieku respondentu statusa uzņēmumā: uzņēmuma reputācija, patērētāju apmierinātības līmenis, uzņēmuma produktu/ pakalpojumu kvalitāte, patērētāju lojalitāte, patērētāju skaita pieaugums un lojāli uzņēmuma darbinieki.
  - pēc vidējā darbinieku skaita uzņēmumā: uzņēmuma reputācija, uzņēmuma produktu/ pakalpojumu kvalitāte, patērētāju apmierinātības līmenis, lojāli uzņēmuma darbinieki, patērētāju skaita pieaugums, patērētāju lojalitāte un motivēti uzņēmuma darbinieki.
3. Svarīgākie finanšu un nefinanšu rādītāju objektivitāti ietekmējošie faktori ir šādi:
  - pēc uzņēmumu aptaujas dalībnieku respondentu statusa uzņēmumā: finanšu pārskatos iekļautās informācijas kvalitāte, uzņēmuma vadības ieinteresētība, nozares vidējo finanšu rādītāju pārzināšana, pastāvīgs monitorings, nozares vidējo nefinanšu rādītāju pārzināšana
  - pēc vidējā darbinieku skaita uzņēmumā finanšu pārskatos iekļautās informācijas kvalitāte, uzņēmuma vadības ieinteresētība, uzņēmuma nefinanšu rādītāju aprēķināšanā izmantotā informācija, pastāvīgs monitorings, nozares

vidējo finanšu rādītāju pārzināšana un nozares vidējo nefinanšu rādītāju pārzināšana

4. Traucējošie faktori finanšu un nefinanšu rādītāju izmantošanai uzņēmuma darbības izvērtēšanā ir finanšu/nefinanšu rādītāju aprēķināšanas metodikas trūkums uzņēmumos un tas, ka uzņēmumos analīzes funkcijas nav deleģētas nevienam darbiniekam, kas apstiprina nepieciešamību izveidot kompleksu uzņēmuma darbības novērtēšanas sistēmu, kas ietvertu finanšu un nefinanšu rādītājus.

Priekšlikumi

1. Uzņēmumu kompleksas darbības novērtēšanas sistēmā būtu jāiekļauj šādi finanšu rādītāji: neto apgrozījums, naudas plūsmas pārskats, debitoru parādu aprīte, bruto peļņas rentabilitāte un realizācijas rentabilitāte un šādi nefinanšu rādītāji: uzņēmuma reputācija, uzņēmuma produktu/pakalpojumu kvalitāte, patērētāju apmierinātības līmenis, patērētāju lojalitāte, patērētāju skaita pieaugums un lojāli uzņēmuma darbinieki.
2. Finanšu un nefinanšu rādītāju objektivitātes paaugstināšanai uzņēmumos īpašu uzmanību jāpievērš šādiem faktoriem: finanšu pārskatos iekļautās informācijas kvalitātei, uzņēmuma vadības ieinteresētībai, pastāvīgam monitoringam, nozares vidējo finanšu rādītāju pārzināšanai un nozares vidējo nefinanšu rādītāju pārzināšanai.

Izmantotā literatūra un avoti

1. CARDINAELS, E., VAN VEEN-DIRKS, P.M.G. Financial versus non-financial information: The impact of information organization and presentation in a Balanced Scorecard. *Accounting, Organizations and Society*. 2010. Vol.35, p.565–578.
2. CHEN, JA-SHEN, TSOU, HUNG TAI, HUANG, A.YA-HUI. Service Delivery Innovation: Antecedents and Impact on Firm Performance. *Journal of Service Research*. 2009. Vol.12, Number 1, p.36-55.
3. COHEN S., THIRAIOS D., KANDILOROU M. Performance parameters interrelations from a balanced scorecard perspective: An analysis of Greek companies. *Managerial Auditing Journal*. 2008. Vol. 23 Iss: 5, p.485 – 503.
4. FERNANDES, K.J., RAJA, V., WHALLEY, A. Lessons from implementing the balanced scorecard in a small and medium size manufacturing organization. *Technovation*. 2006. Vol.26, p.623–634.
5. HAFEEZ, K., ZHANG, YB., MALAK N. Determining key capabilities of a firm using analytic hierarchy process. *Int. J. Production Economics*. 2002, Vol.76, p.39–51.
6. HOPWOOD, A.G. An empirical study of the role of accounting data in performance evaluation. empirical research in accounting: selected studies. *Journal of Accounting Research*. 1972. Vol.10, p.156–182.

7. KOTANE, I. The role of the analysis of financial and non-financial indicators in assessment of performance of the companies. *Management theory and studies for rural business and infrastructure development*. Research papers 5(34), Lithuanian University of Agriculture Kaunas, 2012. p.93.-104.
8. KOTANE, I., KUZMINA-MERLINO, I. Non-financial indicators for evaluation of business activity. *European integration studies*. Research and Topicalities. 2011. No.5, p.213.-219.
9. KOTANE, I., KUZMINA-MERLINO, I. Assessment of financial indicators for evaluation of business performance. *European integration studies*. Research and Topicalities. 2012. No.6, p.216.-224.
10. LAU, C.H., SHOLIHIN, M. Financial and non-financial performance measures: How do they affect job satisfaction? *The British Accounting Reviewer*. 2005. Vol. 37, p.389-413.
11. PHILIPS, P., LOUVIERIS, P. Performance measurement systems in tourism, hospitality and leisure small medium-sized enterprises: a balanced scorecard perspective. *Journal of Travel Research*. 2005. Vol.44, p.201-211.
12. PRIETO, I.M., REVILLA, E. Learning capability and business performance: a non-financial and financial assessment. *Learning Organization*. 2006. Vol.13 Iss: 2, p.166 – 185.
13. ŠOBOTA, A., PELJHAN, D. Importance of different perspectives in integrated performance measurement systems. *Journal of Business Management*. 2012. special edition Nr.5, p.6.-19.
14. WIER, B., HUNTON, J., HASSAB ELNABY, H.R. Enterprise resource planning systems and non-financial performance incentives: The joint impact on corporate performance. *International Journal of Accounting Information Systems*. 2007. Vol.8, p.165–190.
15. WIERSMA E. An exploratory study of relative and incremental information content of two non-financial performance measures: Field study evidence on absence frequency and on-time delivery. *Accounting, Organizations and Society*. 2008. Vol.33, p.249–265.

Summary

For evaluating economic activity and financial situation as well as for the decision making in companies it is customary to use financial indicators that are based on data from financial reviews. In alternating conditions of economic development a successful enterprise management cannot depend only on financial indicators. Such non-financial indicators as quality, customer satisfaction, innovations, market share etc. often reveal the economical situation and growth prospects of a company better than financial indicators in reviews.

This practical research is based on previous theoretical research into the use of financial and non-financial indicators in evaluating performance of the company. For the approbation of theoretical knowledge, the author used an online survey (using simple random selection or the method of real random selection) and a survey of 208 Latvian companies carried out in the time period between August and September 2012. The respondents were different Latvian company owners and managers, users of internal information, and the ones who make decisions connected with manufacturing and finance: company owners and managers, managers of departments, managers of finance departments as well as employees of finance departments.

The aim of this research is to carry out the assessment of the importance of financial and non-financial indicators in evaluating the performance of a company.

To achieve this aim, the following research tasks were put forward:

- 1) To use results of a survey to evaluate the importance of financial and non-financial indicators in evaluating the performance of companies and factors that influence their impartiality.
- 2) To use results of a survey to describe factors that interfere with financial and non-financial indicators and their use in defining company performance.
- 3) To develop conclusions and proposals.

The object of research: financial and non-financial indicators.

While evaluating the importance of financial indicators in evaluating the performance of the company higher overall rating – “very important” and “crucially important” was for these financial indicators: net sales (76%), return on sales (61.6%) and receivables turnover (58.2%). The most important financial indicators in evaluating performance of a company, using the status of respondents in company: net sales, statements of cash flow, receivables turnover, gross profit margin, return on sales. Using the average number of employees: net sales, gross profit margin, return on sales, statements of cash flow, receivables turnover, movement of payables and liabilities in the balance.

The most important non-financial indicators in evaluating the performance of the company, using the status of respondents in the company: reputation of a company, customer satisfaction level, the quality of product / service, customer loyalty, increase in the number of customers and trustful employees. Using the average number of employees: reputation of company, the quality of product / service, customer satisfaction level, trustful employees, motivated employees.

Respondents as “very important” and “important” factors of impartiality of financial and non-financial indicators noted the interest of management (69.7%), quality of data in financial reviews (60.1%) and information that is used in calculating non-financial indicators (43.3%). The most important non-financial indicators in evaluating the performance of company, using the status of respondents in the company are: quality of data in financial reviews, interest of management, knowledge about average financial indicators in the field, continuous monitoring, and knowledge about average non-financial indicators in the field. Using the average number of employees: quality of data in financial reviews, interest of management, information used in calculating non-financial indicators, continuous monitoring, knowledge about average financial indicators in the field and knowledge about average non-financial indicators in the field.

Factors that interfere with financial and non-financial indicator use in evaluating the performance of company are the lack of methodology that is used to calculate financial / non-financial indicators in companies and the fact that nobody carries out the analysis in the company – that particularly confirms the need for creating a complex system of performance evaluation that would include financial and non-financial indicators.

In this complex system we should include such financial indicators as: net sales, cash flow statements, receivables turnover, gross profit margin and sales margin; as well as these non-financial indicators: reputation of company, the quality of product / service, customer satisfaction level, customer loyalty, increase in the number of customers and trustful employees.

To raise the impartiality of financial and non-financial indicators in the company, it is important to note these factors: quality of data in financial reviews, interest of management, continuous monitoring, knowledge about average financial indicators in the field and knowledge about average non-financial indicators in the field.